

Ablativ absolutní

Proč absolutní: *absolutus* : *vyvázaný*. Tato konstrukce je sice na zbytek věty vázána významově (vyjadřuje časové, příp. jiné příslovečné určení), ale **není vázána mluvnicky**: ani rekcí (že by byl vyžadován slovesnou či jinou vazbou), ani shodou (v rodě, čísle, pádu, času ap.).

Kontradiktorickou stránkou mluvnické terminologie je, že ablativ *absolutní* – stejně jako participia, která ho vytvářejí – vyjadřuje vzhledem k ději určitého slovesa v přísudku **relativní** čas: současnost nebo předčasnost.

AblAbs je polovětná konstrukce s tzv. zapuštěnou, vedlejší predikací:

Populus tacēbat. Andreās locūtus est.
Populō tacente Andreās locūtus est. // Tacēbat populus Andreā loquente.¹

Když/Zatímco/Poněvadž lid mlčel, promluvil Ondřej.
Lid mlčel, a/ale Ondřej promluvil // Lid mlčel, když Ondřej mluvil / Při Ondřejově řeči lid mlčel.

Podstatné je správně rozeznat obě části AblAbs:

<i>populō</i>	}	<i>tacente</i>
S – část substantivní		P – participium

Obě části mohou být rozvíjeny. Pořadí nerozhoduje!

Možnosti překladu se odvíjejí od možností překladů participií (viz příslušnou lekci a zde vstupní příklad o Ondřejovi). Dbáme na vyjádření časového vztahu – viz níže.

AD P – BUĎ -nte // -ntibus → part. prez. akt., **SOUČASNOST** (nedokonavá), **AKTIVUM**
při / zatímco

Subst. v ablativu je **AGENS**, při překladu vedlejší větou zpravidla podmět.

zatímco ap. (chválí, chválil, bude chválit: rozhoduje čas verba finita), *při, během* ap. (chválení)
sacerdōte ēlevante hostiam minister campānulam pulsat
: *když kněz pozvedá hostii, zazvoní ministrant na zvoneček*

Pozn.: Zakončení *-nte* je jen u zpodstatnělých part. prez. akt. a v AblAbs, takže jej dost spolehlivě signalizuje; jinde je -.... :
urbe ārdente : .....
ex urbe ārdentī : .....

NEBO -(t/s)ō/ā // -(t/s)īs → part. perf. pas., **PŘEDČASNOST** (dokonavá), **PASIVUM**
po / poté co

Subst. v ablativu je **PATIENS**, při překladu vedlejší větou zpravidla předmět.

poté co ap. (byl pochválen), *po* (jeho pochválení)
sacerdōs hostiā ēlevātā genūflexus adōrat
: *kněz, poté co pozvedl hostii, poklekne a pokloní se* NEBO děje po sobě jdoucí –
: *kněz (1.) pozvedne hostii, (2.) [pak] poklekne (3.) a pokloní se.*

¹ Záleží na pisateli, který děj podá jako hlavní a který jako okolnost.

Povšimněme si, že podmět věty přitom zpravidla činíme i podmětem AblAbs: nikoli ~~poté co byla (kým)si) pozvednuta hostie, kněz poklekne.~~

Ve Vulg. je takový vyrozumívaný podmět někdy vyjádřen přímo: **Audītis Esau sermōnibus patris irruġiit clāmōre magnō** Gn 27,34 místo klasického pořadí *Audītis sermōnibus patris irruġiit Esau clāmōre magnō.*

NEBO (zřídka): part. fut. akt. vyjadřující **následnost**:

*Filiō Deī nāscitūrō*² (ve vánočních homiliích) : .....
 × *nātō* : .....
 × *nāscente* : .....

PŘÍPADNĚ je v některých obratech participium zastoupeno:

a) adjektivem:

mē invītō proti mé vůli / ačkoli jsem nechtěl;
salvō praescrīptō N : při zachování předpisu č. ...

b) substantivem pojmenovávajícím funkci apod. (jde pak vlastně o abl. časový):

Hērōde rēge : .....

Číslo: Je-li část S tvořena víc než jedním jménem v sg., je část P v pl.:

patre mātreque mortuīs : po úmrtí otce i matky
presbyterō et diaconō exceptīs : s výjimkou kněze a jáhna
presbyterō et diaconō stantibus : zatímco ... stojí
M. Tulliō Cicerōne [et] C. Antōniō cōsulibus : za konzulů/konzulátu ...

Ablativy absolutní a časové se někdy hromadí, zvláště v historických spisech, kde uvádějí, za čí vlády se událost stala: *Annō autem quīntō decimō imperiī Tiberiī Caesaris, prōcūrante Pontiō Pilātō Iudaeam, tetrarchā autem Galileae Hērōde, Philippō autem frātre eius tetrarchā Ituraeae et Trachōnītīdis rēgiōnis, et Lysaniā Abilīnae tetrarchā, sub prīncipibus sacerdotum Annā et Caiphā factum est verbum Domini super Ioannem Zachariae filiū in dēsertō* Lc 3,1-2.³

Jiná než časová platnost je vzácnější, ale rovněž možná, jak vyplývá z možností překladu participií. V učebnicích latiny se cituje následující věta (ale tolik překladových možností je rarita):

Crēscente periculō crēscent vīrēs : Když/Zatímco roste nebezpečí, rostou síly. větou časovou
Roste-li nebezpečí, rostou síly. podmínkovou
Protože roste nebezpečí, rostou síly. příčinnou
Tím, že/jak roste nebezpečí, rostou síly. /měrovou
 (Se vzrůstem nebezpečí ...; Při rostoucím nebezpečí ...) PU prův. okolností

AD S – substantivní část může být vyjádřena také

• zájmenem substantivní povahy:

illā appropinquante když se <ona> blížila

• zpodstatnělým adjektiválním slovem (adjektivum, adjektivní zájmeno, participium, gerundivum):

² Toto part. fut. akt. je tvořeno mimosystémově, od kombinace přítomného a supinového kmene, snad i pro jasné odlišení od *nātūra* I. U Jougana je uvedeno ve stupnici: „nascor, natus sum, nasciturus 3.“. Běžný slovník Kábrt–Kucharský a kol. má sice jen „nāscor, nāscī, nātus sum“, ale v příkladech má právní formulaci se zpodstatnělými participií *nasciturus pro nato habetur*.

³ Mešní perikopa ke 2. neděli adventní v cyklu C.

sapientibus locūtīs když/poté co atd. moudří promluvili
tālibus obstantibus jsou-li na překážku takové věci/takoví lidé // jsou-li takové překážky
 (← *tālia obstantia*) / při takových protivnících (← *tālēs obstantēs*)

Speciálním případem jsou právní apod. obraty, kde část S představuje gerundivum v plurálu neutra („věci, které .....“):

mūtātīs mūtandīs : ..... *toho, co je třeba změnit // s potřebnými změnami*

servātīs servandīs : .....

reservātīs reservandīs : .....

omissīs omittendīs : .....

iniūctīs iniungendīs : .....

Contrārīīs minimē obstantibus.⁴

(← *contrāria*, ač existuje i *contrārīī* : *neprátele, protivníci*)

- vedlejší větou (zřídka, ale čte se):

*nōbīs expositō, quod ...*⁵ : *poté co nám vyložil, že ...*

servātīs, quae servanda sunt : .....

Najde se i obměna, při níž je zpodstatnělý pl. n. gerundiva nahrazen vedlejší větou:

servatis quae servanda sunt

Pro méně zkušené čtenáře je taková obměna zrádná tím, že typická forma AblAbs (S – P, obojí v abl.) „není vidět“ a pro *servatis* se zdánlivě nabízí čtení *servātīs* (místo *servātīs*).

Ad exercendum:

I. Ablativi absoluti

devicta morte – devicto mortis aculeo – solutis doloribus – absoluta psalmodia – absoluto conventu plenario Episcoporum conferentiae – sede vacante – dicto Pater noster – tota congregatione sedente et auscultante – calice in altari deposito – oratione finita / expleta / dicta – facta una cum sacerdote debita reverentia altari – quo finito – durante Prece eucharistica – occurrente aliqua graviore necessitate vel utilitate pastoralis – sumpto pignore redemptionis aeternae – accensis lampadibus – salutatione populi facta – diacono vel alio presbytero deficiente – vice versa – negantibus omnibus – multis difficultatibus superatis

II. Sententiae

1. Misereatur* nostrī omnipotēns Deus et, dīmissīs peccātīs nostrīs, perdūcat* nōs ad vītam aeternam. konj. – *at' ...*; Ordo missae, actus poenitentiae

2. Sepulto Domino, signaverunt monumentum. LectSabS LH II 383

3. Gavisi sunt discipuli viso Domino. LectBrevSextSabHebdIVTP

4. Adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus Sanctus super omnes qui audiebant verbum, et erant loquentes linguis et magnificantes Deum. AntTert29.6.

5. Haec autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam, quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est. Mt 1,20

6. Et, responso accepto in somnis ne redirent* ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. aby se nevraceli; Mt 2,12

7. Responditque Ephron ad Abraham cunctis audientibus. Gn 23,10

8. Quo audito, Sara risit. Gn 18,10

⁴ Tzv. zrušovací formule v závěru normy, zákona, nařízení ap. – ruší se jí platnost předchozích předpisů, pokud by byly s novým předpisem v rozporu.

⁵ Z listiny Klementa VI., jíž se zřizuje v Praze vysoké učení (Avignon, 26. 2. 1347).

9. Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat, quod non qualia voluit talia contigerunt in Israel, et qualia mandavit rex. 1Mac 4,27
10. Ingressusque est Gedeon et trecenti viri, qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediae, et, custodibus suscitatis, coeperunt bucinis clangere et complodere inter se lagoenas. Idc 7,19
11. Et factum est, discumbente* eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Iesu et discipulis eius. vyložte u * význam slovotvorný a v reáliích; Mt 9,10
12. Et transeunte illo Iesu, secuti sunt eum duo caeci, clamantes et dicentes: Miserere nostri, Fili David. Mt 9,27
13. Et edentibus* illis* dixit: Amen dico vobis quia unus vestrum me traditurus est. zvažte pro * dvoji možný pád; Mt 26,21
14. Auge devotionem eorum, qui, relictis omnibus, secuti sunt Christum. PreeVespFerVHebdIIQ
15. Haec nox est, in quā, dēstructīs vinculīs mortis, Chrīstus ab īferīs victor ascendit. Praeconium paschale
16. Deinde tollitur cereus de aqua, populo acclamante: Benedicite, fontes, Domino, laudate et superexaltate eum in saecula. MR - Benedictio aquae baptismatis in Vigilia paschali
17. Populo congregato, sacerdos cum ministris ad altare accedit. MR 385
18. Quo hymno finito, sacerdos, manibus iunctis, dicit: *Oremus*. MR 387
19. Postea, accepto aspersionario, sacerdos aspergit se et ministros, deinde clerum et populum, pro opportunitate transeundo per ecclesiam. MR 891
20. Hoc Codice vim obtinente, abrogantur leges sequentes. podle CIC 6
21. Qui legislativam habet potestatem, potest etiam poenales leges ferre; potest autem suis legibus etiam legem divinam vel legem ecclesiasticam, a superiore auctoritate latam, congrua poena munire, servatis suae competentiae limitibus ratione territorii vel personarum. CIC 1315, § 1
22. Tenebrae iam factae erant, et non venerat ad eos Iesus. Mare autem, vento magno flante, exsurgebat. Io 6
23. Confutatis maledictis | flammis acribus addictis | voca me cum benedictis. Dies irae
24. Propter Deum loquimini bonum de vivis miseris, bonum in conspectu Principis; praestante Domino Deo propter dilectum Filium in Spiritu sancto; cuius est gloria, hominum salus, regnum et imperium, sana pars angelorum, cum quo fuere, et sunt, et veniunt aurea regna immortalium saeculorum. Amen. závěrečná výzva svatovojtěšské legendy Brunona z Querfurtu